

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Suomen tuomariliitto ry:n lausunto koskien arviomuistiota tuomareiden etäosallistumismahdollisuudesta hallintoprosessissa

Viite: VN/18066/2023

Pyydettyinä lausuntonaan Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry (jäljempänä Tuomariliitto) toteaa seuraavaa:

1. Olisiko hallintoprosessissa tarpeen säännellä kokoonpanoon kuuluvan tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta suulliseen käsittelyyn? Mitkä olisivat mahdolliset hyödyt ja haitat tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta hallintoprosessissa?

Tuomariliitto katsoo, että kaikkien ratkaisukokoonpanoon kuuluvien tulee osallistua samasta tilasta suulliseen istuntoon, myös siinä tapauksessa, että kukaan oikeudenkäynnin asianosaisista ei osallistu fyysisesti istuntoon. Vasta huolellisen jatkoselvityksen jälkeen ja tekniikan kehittyessä on perusteltua tehdä yksityiskohtaisempia ratkaisuja tuomarin mahdollisuudesta osallistua suulliseen istuntoon etäyhteydellä.

Siinä tapauksessa, että tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta säädetään, Tuomariliitto yhtyy arviomusiiossa esitettyyn, että suulliset käsittelyt tulisi pääsääntöisesti järjestää kokoonpanon jäsenten ollessa henkilökohtaisesti läsnä salissa ja että tuomarin etäosallistuminen olisi tästä poikkeus.

Tuomarin etäosallistumisesta säättämisellä voisi sinänsä olla oikeudenkäyntimenettelyä joustavoittava vaikutus, mikä voisi edistää suullisten käsittelyjen suunniteltua toteutumista ja sillä voitaisiin välttää suullisen käsittelyn peruutuksia ja mahdollistaa suullisten käsittelyiden järjestäminen erinäisissä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Sääntely voisi poikkeus tilanteissa edistää lainkäytön toimivuutta ja sillä voitaisiin varmistaa nykyistä paremmin oikeusturvan saatavuus tilanteissa, joissa suullisia käsittelyjä jouduttaisiin muutoin peruuttamaan.

Etäosallistumisen haasteena voidaan nähdä haasteellisempi prosessinjohto, tietoturvasta huolehtiminen ja erinäiset oikeudenkäynnin julkisuuteen liittyvät haasteet. Etäosallistumiseen liittyy myös teknisiä haasteita,

jotka voivat kuormittaa kokoonpanoja enemmän kuin mitä etäosallistumisen mahdolliset hyödyt ovat. Tuomarin etäosallistuminen voisi myös etäännyttää tuomarin asianosaisista ja muuttaa keskustelun luonteen vastavuoroisuutta sekä heikentää tuomioistuimen arvovaltaa. Toisaalta nykymaailmassa, ja kenties vielä enemmän tulevaisuudessa, ihmiset ovat tottuneet etäosallistumisiin ja voivat arvostaa etäosallistumismahdollisuuden tuomia hyötyjä. Kehitys on muillakin aloilla siirtynyt koko ajan enemmän etäosallistumisiin. Tästä syystä olisi järkevää mahdollistaa etäosallistuminen, vaikkakaan minkäänlaista pääsääntöä siitä ei tulisi tehdä.

2. Olisiko soveltamistilanteita tarpeen rajata arviomuistiossa esitetyillä tai muilla perusteilla? Mikä vaihtoehtoista 1–3 vaikuttaisi perustelluimmalta sääntelytavalta? Olisiko käyttöala syytä jättää yleisen soveliaisuusharkinnan varaan vai tulisiko sitä rajoittaa perustellun tai erityisen syyn vaatimuksella?

Tuomariliiton näkemyksen mukaan tuomarin etäosallistumisen suullisiin käsittelyihin tulisi olla mahdollista vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Jotta etäosallistumisen mahdollistavaa sääntelyä ei sovellettaisi tarpeettoman laajasti, olisi perusteltua päätyä sääntelymalliin, jossa etäosallistuminen olisi mahdollista vain erityisen syyn nojalla. Tuomarin etäosallistumisen mahdollistavalla sääntelyllä tulisi varautua erityisesti häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Näiden syiden vuoksi vaihtoehto 3 on perustelluin sääntelytapa.

3. Olisiko tarpeen rajoittaa lainsäädännössä tuomarin etäosallistumisen paikkaa?

Oikeuden istunto tulee lähtökohtaisesti toimittaa tuomioistuimen istuntosalissa tai laissa säädetyin edellytyksin sellaisessa muussa paikassa, jossa muun muassa oikeudenkäynnin julkisuudelle sekä todistelun tallentamiselle asetetut vaatimukset täyttyvät. Kohdassa 2 todetulla tavalla tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa voi olla perusteltua, että yksittäinen tuomari voi osallistua käsittelyyn muualta kuin istuntosalista. Tuomariliitto ei pidä tarpeellisenä rajoittaa tuomarin etäosallistumisen paikkaa lainsäädännöllä, vaan asia tulisi jättää tuomioistuimien ratkaisukokoonpanojen harkintaan. Tuomariliitto kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että yksittäisen tuomarin etäosallistumisen paikalla ei tule olla vaikutusta muutoin oikeudenkäynnin paikkaan tai siihen, että oikeudenkäynti järjestettäisiin kokonaisuudessaan resurssisyydestä etäyhteydellä.

4. Tulisiko tuomarin etäosallistumismahdollisuutta rajoittaa joidenkin tiettyjen tilanteiden tai asiaryhmien osalta? Mitä nämä tilanteet tai asiaryhmät olisivat ja mitkä olisivat keskeiset perusteet rajoituksen tarpeellisuudelle?

Kuten arviomuistiossa on todettu, eri rajoitusten ja edellytysten asettaminen etäosallistumismahdollisuudelle on omiaan johtamaan monimutkaiseen sääntelyyn. Tällainen sääntely myös vanhentuu nopeasti ja saattaisi estää etäosallistumisen tarpeellisissa tilanteissa. Lähtökohtaisesti tilanne- ja asiaryhmäkohtaisten seikkojen huomioon ottaminen etäosallistumisen soveltuvuusharkinnassa kuuluu ratkaisukokoonpanolle.

5. Tulisiko tuomarin etäosallistuminen rajoittaa siten, että vähintään yhden kokoonpanoon kuuluvan tuomarin olisi oltava läsnä suullisessa käsittelyssä? Tulisiko tämän vaatimuksen koskea erityisesti istunnon puheenjohtajaa? Millainen merkitys asianosaisten suostumukselle tulisi tuomarin etäosallistumismahdollisuuden sääntelyssä antaa?

Koko kokoonpanon osallistuminen etänä saattaisi aiheuttaa prosessinjohtollisia ongelmia. Tuomariliitto viittaa vaihtoehtoon 3.

Tuomariliitto katsoo, että istuntopaikka olisi muodollisesti se tuomioistuin, joka istunnon seuraamisen järjestää ja jonka lukuun istunto toimitetaan.

Tuomariliitto katsoo, että tuomioistuimella tulisi olla oikeus tehdä nämä prosessijohdolliset ratkaisut jäsenen etäosallistumisesta esimerkiksi turvallisuussyistä myös ilman asianosaisten suostumusta. Käytännössä hyvää prosessinjohtoa on tehdä asian käsittelyjärjestystä koskevat päätökset yhdessä asianosaisten kanssa, mutta ristiriitatilanteissa päätösvallan tulisi olla tuomioistuimella. Tämän vuoksi sääntely asiassa tulisi toteuttaa siten, että on tuomioistuimen harkinnassa, mikä merkitys asianosaisten kannoille asiaan annetaan.

6. Olisiko tuomarin etäosallistumismahdollisuuden salliva säännös tarpeen ulottaa myös suulliseen valmisteluun? Jos säännös olisi tarpeen, niin olisiko sen suhteen perusteltua rajoittaa tuomarin etäosallistumismahdollisuuksia yleisen soveliaisuusharkinnan lisäksi?

Tuomariliiton näkemyksen mukaan suullisen valmistelun osalta erityissääntelylle ei ole tarvetta ja tuomarin etäosallistumisen tulee olla mahdollista myös suullisessa valmistelussa.

7. Olisiko tuomarin etäosallistumisen salliva säännös tarpeen ulottaa myös katselmukseen ja tarkastukseen?

Myöskään katselmuksen ja tarkastuksen osalta järjestämistapaa ei tulisi liian paljon rajoittaa. Tekninen kehitys huomioon ottaen tulevaisuudessa tuomarin etäosallistuminen voi olla käyttökelpoinen järjestämistapa myös katselmuksessa ja tarkastuksessa. Tästä syystä etäosallistumisen tulisi olla mahdollista myös katselmukselle tai tarkastukselle, jos kokoonpano katsoo sen soveliaaksi.

8. Aiheuttaisiko tuomarin etäosallistumisesta säänteleminen tarvetta tarkastella oikeudenkäynnin julkisuutta koskevia säännöksiä?

Oikeudenkäynnin julkisuutta koskevia säännöksiä ei ole tarpeen tarkastella tuomarin etäosallistumisen johdosta ja oikeudenkäynnin julkisuudesta tulee huolehtia riippumatta suullisen käsittelyn tai muun tilaisuuden teknisestä järjestämistavasta.

9. Muut mahdolliset ehdotukset ja näkemykset tuomarin etäosallistumista koskevaan sääntelyyn hallintoprosessissa?

Jatkovalmistelussa tulisi arvioida laajemmin myös sitä, millaisia tarpeita oikeudenkäyntien järjestämiselle nähdään pidemmällä aikavälillä. Digitalisaation myötä nykyistä huomattavasti yleisempää saattaisi olla se, että ainakin tietynkaltaisissa asiaryhmissä sekä tuomioistuimilla että asianosaisilla olisi halua ja valmiuksia hyödyntää etäyhteyksiä nykyistä huomattavasti laajemmassa mittakaavassa.

Lisäksi Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että arviomuistiossa on viitattu suullisten käsittelyiden viivästymiseen johtuen tuomioistuimien salivaraustilanteesta, ja siihen että etäosallistuminen mahdollistaisi suullisten käsittelyiden järjestämisen riippumatta salivaraustilanteesta. Tuomariliitto toteaa, ettei tuomioistuinten puutteelliset istuntosaliressurit voi olla syy järjestää suullisia käsittelyitä etäjärjestelyin.

Helsingissä 15.9.2023

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa on valmisteltu Tuomariliiton hallituksessa ja oikeuspoliittisessa valiokunnassa. Lausunnon

kirjoittamiseen ovat osallistuneet hallinto-oikeustuomari Antti Mikkonen ja markkinaoikeustuomari Jenni Poropudas.

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry

Anna Pitkänen

puheenjohtaja

Minna Hällström

varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnan yhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.